

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לא עמוד א

ההיא סבתא דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמרה ליה: ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גזולה הווי יתבי! צווחה ולא אשגח בה רב נחמן. אמרה ליה: איתתא דהוה ליה לאבוהא תלת מאה ותמני סרי עבדי צווחא קמייכו ולא אשגחיתו בה? אמר להו רב נחמן: פעיתא היא דא, ואין לה אלא דמי עצים בלבד.

ערוך לנר מסכת סוכה דף לא עמוד א

לכן אמרה אתתא דה"ל לאבוהא תלת מאה ותמני סרי עבדא דאמרינן בנדרים (לב א) וירק את חניכיו שמנה עשר ושלוש מאות חד אמר שהוריקן בזהב ומפרש הטעם בב"ר (פרשה מ"ג) שלא יהו להוטין אחר הממון כמו שהביאו התוס' לקמן (ע"ב ד"ה והירוק) הרי אברהם שהיו לו הרבה עבדים נזהר לשמרם שלא יהו להוטין אחר ממון אחרים ולמה לא עשה גם ריש גלותא כן והניח לעבדיו לגזול והנה

רש"י מסכת סוכה דף לא עמוד א

אלא דמי עצים - דתקנת חכמים היא זו על המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול הנגזל את דמיו, ולא חייבוהו לקעקע את בנינו מפני תקנת השבים, במסכת גיטין (נה, א).

דברי סופרים טז

טז) אין ליהודי להתיימש משום דבר, בין בעניני הגוף כמו שאמרו (ברכות י' סוף ע"א) אפילו חרב חדה על צוארו אל ימנע מהרחמים, בין בעניני הנפש אפילו נשתקע למקום שנשתקע וחטא בדבר שאמרו ז"ל (זוה"ק ח"א רי"ט ע"ב) שאין תשובה מועלת חס ושלוש, או שתשובתו קשה, או שרואה עצמו משתקע והולך בעניני עולם הזה, אל יתיימש בעצמו לומר שלא יוכל לפרוש עוד, כי אין יאוש כלל אצל איש יהודי, והשם יתברך יכול לעזור בכל ענין: וכל בנין אומה הישראלית היה אחר היאוש הגמור דאברהם ושרה זקנים... אבל באמת מאת ה' היתה זאת שיהיה בנין האומה דוקא אחר היאוש הגמור שלא האמין שום אדם ואפילו שרה שתיפקד עוד, כי זה כל האדם הישראלי להאמין שאין להתיימש כלל דלעולם השם יתברך יכול לעזור... ואברהם אבינו ע"ה ראש האומה הוא שפתח דבר זה שלא להתיימש משום דבר כשנשבה לוט וכבר נתיימשו כולם מלהציל, דעל כן אמר מלך סדום הרכוש קח לך דכבר נתיימש בידי המלכים וקנייה אחר כך אברהם אבינו בשינוי רשות, ואברהם אבינו אזר עצמו עם שלוש מאות שמונה עשרה ילידי ביתו לרדוף אחר ארבעה מלכים, ובנדרים (ל"ב סוף ע"א) דהוא בגימטריא אליעזר, ומשמעות השם מפורש בתורה אצל משה רבינו ע"ה כי אלקי בעזרי ויצילני וגו' (שמות י"ח ד) שכבר היה חרב פרעה על צוארו והשם יתברך יכול לעזור גם אחר היאוש שאין להתיימש משום דבר, וזהו רמז מספר שלוש מאות שמונה עשרה בגימטריא יאוש עם הכולל היינו שמספר זה הוא המוציא מידי יאוש ומורה שהשם יתברך עוזר מכל דבר שהאדם חושב להתיימש:

ונראה לי דזה דברי ההיא סבתא (סוכה ל"א). אתתא דהוה לאביה שלוש מאות שמונה עשרה עבדי וכו' עיין שם היינו דחשבה אולי סוברים כרבי שמעון (בבא קמא קי"ד). דסתם גזילה יאוש בעלים, ובפרט עבדי ריש גלותא דתקיפי ואלימי ומי ידון עם שהתקיף ואצל רב נחמן ורבנן שעמו הווי שינוי רשות ולפיכך לא השגיחו בה, על כן אמרה דהוה לאביה וכו' שהיא מזרע אברהם

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קו עמוד ב
אמר רבי אמי: אין תורתו של דואג אלא משפה ולחוץ.

דברי סופרים טו

עיקר החכמה והידיעה כאשר נבלעת בלב, וכמו שאמרו בדואג (סנהדרין ק"ו ע"ב) בתורתו מהשפה ולחוץ ולא בלב, ורחמנא ליבא בעי שיהיה נבלע בלב והלב נמשך אחר הידיעה והחכמה שבו, וזהו נקרא חכם לב שנאמר (שמות ל"א ו') ובכל חכם לב נתתי חכמה דלמדו מזה בהרואה (ברכות נ"ה). דלא יהיב חכמתא אלא לחכימין: והכוונה למי שהוא מקבל החכמה בלבו שזה נקרא חכם, אבל משפה ולחוץ נקרא כסיל כמו שנאמר (משלי י"ד ל"ג) בלב נבון וגו' ובקרב כסילים תודע, והרי שיש בו חכמה תודע ומכל מקום קוראו כסיל לפי שאינו בלב דאז תנוח מה שאין כן הכסיל אין לו חפץ בתבונה כי אם בהתגלות לבו:

וכמו שמובא בזהר (בלק קצ"ג ע"ב) אבלעם סימן דלא ידע כלום שבוחי, ובודאי לא נכתב בתורה דבר שקר מה שאמר על עצמו (במדבר כ"ד ט"ז) יודע דעת עליון, אלא שכל ידיעתו משפה ולחוץ ומשהוציאם מהשפה בעל כרחו לא נשאר אצלו כלום ונטרד והלך כמו שאמרו (סנהדרין ק"ו). על פסוק (במדבר כ"ד י"ד) הנני הולך וגו', ואף על פי שידע דעת עליון שאוהב ישראל ושהם קיימים לעולמי עד עם כל זה לא חדל מלייעץ עצות להכשילם נגד רצון השם יתברך, כי הרשעים הן ברשות לבן (בראשית רבה ל"ד י') ואין הלב נמשך אחר ידיעת האמת שמכיר רק החכמה נמשכת בעל כרחו אחר הלב הטמא, ועל כן אין משכן לחכמה לנוח בו אלא להשתבח בלבד וכל רוחו יוציא כסיל ולא נשאר בו כלום

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יד עמוד א

ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה - ממיתה לחיים לא כל שכן? - אי הכי הלל נמי נימא! - לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ. - יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ, היכי אמרינן שירה? - כדתניא: עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל ארצות לומר שירה. משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. רב נחמן אמר: קרייתא זו הלילא, רבא אמר: בשלמא התם +תהלים קי"ג+ הללו עבדי ה' - ולא עבדי פרעה, אלא הכא - הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש? אכתי עבדי אחשורוש אנן.

דברי סופרים לב

יש ישועה שהקב"ה מוציאו משיקועו לגמרי, וזהו גאולת מצרים שהוציאנו ממ"ט שיערי טומאה לגמרי שיצאנו מעבדות לחרות ומאפלה לאור גדול וכו' (פסחים קט"ז ע"ב) ומעתה עבדי ה' ולא עבדי פרעה (מגילה י"ד). כי כבר יצאנו משיקוע זה דמצרים, וכן יש לכל נפש פרטי כשיוצא משיקוע שלו כשהקב"ה עוזרו לינצל מטומאה זו זהו דוגמת יציאת מצרים... ויש ישועה שהקב"ה מאיר לו גם כשיושב בחושך ואינו מוציאו ממקום החושך וצלמות לגמרי להביאו למקום האורה, רק שגם כי ילך בגיא צלמות ומשוקע במה שמשוקע עדיין לא אירא רע כי אתה עמדי, דהשם יתברך מאיר לו דבר זה דאתה עמדי גם במקום הצלמות, וזהו גם כן ישועה גדולה למי שלא זכה לצאת מהשיקוע לגמרי עדיין מכל מקום כבר נושע דלא ירא רע: וזהו נס דפורים דאכתי עבדי אחשורוש אנן